

Innspill fra Juristforbundet til Akademikerne om Regjeringens varslede strategi for likestilling mellom menn og kvinner

Likestilling for alle

Juristforbundet er svært positive til at Regjeringen legger frem en ny strategi for likestilling mellom menn og kvinner. Juristforbundet benytter samtidig anledningen til å påpeke at strategien bør sikre at *begge* kjønn vies tilstrekkelig oppmerksomhet i strategien da både menn og kvinner opplever betydelige likestillingsutfordringer i dagens Norge. Selv om det selvfølgelig er slik at det fortsatt er kvinner som opplever desidert flest likestillingsutfordringer. Noen utfordringer er like mens andre ulike for menn og kvinner. En likestillingspolitikk som inkluderer *alle* må stå sentralt for å bidra til mindre polarisering i samfunnet og at likestillingsspørsmål eventuelt oppfattes som en ren «kamp» mellom kjønnene. En likestillingspolitikk som sikrer alle er en forutsetning for innovasjon, vekst og bedre utnyttelse av samfunnets ressurser. Og fortsatt positiv demokratisk utvikling.

Flere kvinnelige jurister- lavere lønnsnivå?

Betydelige kjønnsforskjeller i utdanning er utfordrende på flere vis. Kjønnsforskjellene i utdanningssystemet, herunder juss, på sikt kan ha uheldige effekter. Samfunnet trenger både menn og kvinner i de fleste yrker. Derfor er det en samfunnsoppgave å sikre at det utdannes nok kandidater av begge kjønn i viktige profesjoner. To av tre jusstudenter er kvinner, også deres spesialisering påvirkes av kjønn. Det kan bidra til en ytterligere kjønnsdeling innen enkelte sektorer i arbeidslivet. En overvekt av menn begynner i private advokatfirmaer, mens offentlig sektor domineres av kvinner. Dette kan bidra til en sementering av lønnsforskjeller mellom mannlige og kvinnelige jurister. Hvor kvinner i offentlig sektor har høy utdanning, men med lavere lønn enn utdanningen tilsier.

Juristforbundet har i mange år gjennomført lønnsundersøkelser og sammenlikninger av kvinnelige og juristers lønnsnivå med og uten omsorgsansvar for barn. Siden 2007 har lønnsforskjellen mellom mannlige og kvinnelige jurister økt betydelig. Lønnen til juristmødre i privat sektor utgjør den største forskjellen. Lønnsgapet i privat sektor har økt mye det siste tiåret. Mens kvinners andel var 85 prosent i 2007, var andelen nede på 65 prosent i 2020. Privat sektor er ganske altomfattende, men bevissthet rundt lønn og kjønn er viktig. I tillegg har også noen arbeidsgivere et lønnsystem som ikke er heldig sett i et likestillingsperspektiv. Det er også et tankekors at generelt i samfunnet er lønnsgapet klart høyere blant jurister og økonomer enn blant andre prestisjefylte utdanninger, for eksempel medisiner og teknologiutdannede, som har en mer lineær lønnsutvikling. Kjønnsforskjellene i lønn mellom kvinnelige og mannlige jurister har i stor grad sammenheng med at kvinner og menn har ulike stillinger på ulike stillingsnivå etter at de får barn. Dette til tross for at de har samme karrierepreferanse. I regjeringens likestillingspolitiske redegjørelse vises det til at det er store strukturelle utfordringer som gjør at kvinner tjener mindre enn menn. Juristforbundet legger til grunn at dersom kvinner i større grad får være med å definere "spillereglene" i arbeidslivet vil vi få større likhet. Juristforbundets undersøkelser viser at få kvinner blir partnere, mange kvinner søker seg også bort fra advokatbransjen når de stifter familie. "Spillereglene" for denne bransjen ble

satt på 50 tallet av menn som hadde hjemmeværende ektefeller og få eller ingen forpliktelser på hjemmefronten. Vi finner samme problemstilling innen maritim, fiske og olje relatert næring, her er det turnus ordninger som i svært liten grad lar seg kombinere med omsorgsoppgaver og familieliv. Forventningene i deler av det private næringsliv til hvilken pris og innsats man skal legge ned for å nå toppen er overmodent for endring. Derfor er det viktig med økt andel kvinner inn i styrene da dette er en viktig arena for endring.

Juristforbundet benytter i denne sammenheng anledningen til å gjenta noe helt selvfølgelig; at man innfører **juristtittelen** i statlig sektor. Med noen få unntak bruker jurister i statlige virksomheter titler som konsulent, rådgiver eller liknende. Tittelen sier med andre ord ikke noe om hvilken kompetanse de har, snarere tvert imot tåkelegger den om og hvilken kompetanse saksbehandlerne har.

Yrkestittelen jurist gir en bekreftelse og en trygghet utad om at man kan bistå med juridisk kompetanse på høyt nivå. Er man utdannet jurist, må denne kompetansen komme tydelig frem og ikke kamufleres bak titler som saksbehandler eller rådgiver.

Behov for jevnere fordeling av kjønnene i offentlig sektor; For innbyggernes skyld

Det er *samtidig* en utfordring at brukerne av offentlige tjenester i større og større grad nesten utelukkende møter kvinner. At det blir en jevnere fordeling mellom høyere utdannede kvinner og menn i offentlig sektor er viktig for at både gutter, jenter, kvinner og menn får forbilder og noen å forholde seg til av eget kjønn. Det kan også bidra til mindre frafall av gutter i skolen. Allerede eksisterende kunnskap finnes eksempelvis i NOU 2019: 3 Nye sjanser – bedre læring — Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp.

Flere OECD-rapporter viser at gutter i Norge har større sannsynlighet for å oppnå lavere akademiske resultater enn jenter. Kjønnforskjellene i skoleprestasjoner i Norge er større enn snittet i OECD-landene. Sammen med Tsjekkia, Latvia, Slovakia, Slovenia og Sverige er Norge ett av landene med størst kjønnforskjeller i skolen av 34 OECD-land. Det blir stadig vanskeligere å gå ut i jobb uten høyere utdanning. Det er ikke et problem at jenter gjør det stadig bedre. Det som kan ses på utfordringer for en del gutter kan imidlertid bli et større samfunnsproblem enn i dag. Menns større frafall i skolen vil kunne gjenspeile seg i enda større forekomst av arbeidsledighet, rusutfordringer, kriminalitet, selvmordstall, psykisk sykdom, radikalisering og økt tilslutning til autoritære holdninger og negative holdninger til *kvinnens* rettigheter. Juristforbundet mener derfor at Regjeringen i sin strategi og oppfølgingen av opptakssystemets rapport bør bidra til at man ikke tilrettelegger for et system hvor bidrar til enda skjevare kjønnbalanse.

Økt kvinnelig entrepenørskap

Juristforbundet støtter også en modell for kvoter for kvinneandel i styrene i aksjeselskaper. Vi viser her til tidligere høringsuttalelse om dette. For å bidra til større grad av økonomisk likhet mellom kvinner og menn, er det etter Juristforbundets mening essensielt at kvinner i

større grad enn i dag ønsker å søke seg til privat sektor, blir aksjeeiere og eiere av (egne) private bedrifter. Per mars 2023 eide kvinner kun 21% av Oslo Børs. 80 prosent av alle *aksjeselskap* startes av menn. I 2020 ble hele 99 prosent av all risikokapital investert i mannlige gründere. Når det gjelder *enkelpersonsforetak* har kvinneandelen imidlertid vært jevnt økende. I forbindelse med strategiarbeidet anmodes derfor Regjeringen om å evaluere effekten av Handlingsplan for kvinnelige gründere som ble fremlagt i 2019 og igangsette nye tiltak som gjør det lettere for kvinner å investere i egen bedrift, med fokus på AS.

Stortingsmeldingen om innovasjon i (kvinnedominert) offentlig sektor la vekt på å stimulere til økt entrepenørskap i offentlig sektor. En viktig forutsetning for at ambisjonene i denne skal kunne nås er at myndighetene er seg bevisst betydningen av å ha nok og rett juridisk kompetanse på rett sted. Dette må inkluderes i Regjeringens pågående strategiarbeid for likestilling mellom menn og kvinner. Forbedrede velferdsordninger for selvstendig næringsdrivende er viktig for begge kjønn, men kanskje i enda større grad for kvinner som vurderer å satse på en karriere som dette.

[Jusstudenters teknologiforståelse som forutsetning for fremtidig innovasjon og vekst](#)
Å kontinuerlig og kritisk se på kjønnsperspektivet i Innovasjon Norges etableringstilskudd, skattefunnordningen, Forskningsrådets nasjonale konkurransearena hvor studenter i samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner kan søke om prosjektstøtte til studentdrevne forretningsideer mv. er også viktig i et slikt perspektiv. Når det gjelder det siste oppfordrer Juristforbundet til at Regjeringen ser særskilt på jusutdanningen, finansieringen av denne og stortingsflertallets merknad om særskilt satsing på rettsvitenskap ved behandlingen av Utsynsmeldingen(Innst.472 S(2022-2023)).

Utviklingen og reguleringen av kunstig intelligens må skje i regi av og tett samarbeid med fremtidige og nåværende jurister. Av personvern hensyn, for at Norge skal kunne høste frukter av ny teknologi og ikke minst ved at jusstudenter gjennom sitt studium får god teknologiforståelse og derigjennom også forutsetningene som skal til for også å bruke sin utdanning til økt entrepenørskap. For fremtidig innovasjon og vekst. Å satse på dette på et per i dag sterkt kvinnedominert studium, vil kunne være et av flere bidrag til utjevning av økonomiske forskjeller mellom kjønnene.

[Særskilt om vold i nære relasjoner og samfunnskostnader](#)

Juristforbundet viser til at vold i nære relasjoner er et betydelig samfunnsproblem. Langt flere kvinner enn menn utsettes for dette, mens bevisstheten rundt mishandling av menn er lav. Ikke minst i enkelte innvandrer miljøer. Mørketallene er betydelige samlet sett.

Rapporten « Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner» (Menon-publikasjon nr. 15/2023) viser at vold i nære relasjoner koster samfunnet nesten 92,7 milliarder i 2021. Dette fordelt på tre overordnede kostnadskategorier; Offentlig og privat ressursbruk (13,4 milliarder kroner), produksjons- og effektivitetstap (25,2 milliarder kroner i 2021) og tap av liv og helsemessig livskvalitet (54,1 milliarder kroner). Dette *ikke* medregnet såkalt

æresrelatert vold eller vold fra tillitspersoner. Eller voldtekt. Dette står i skarp kontrast til ressursbruken i politi og påtalemyndighet i den samme rapporten hvor man samlet anslår en kostnad på 300 millioner. En strategi for likestilling mellom menn og kvinner må derfor rette særsilt fokus på misforholdet mellom det samfunnet setter inn av ressurser for å forebygge og sanksjonere denne type grove lovbrudd opp mot hva det koster samfunnet i form av tapte inntekter og ødelagte liv for mange kvinner og en god del menn. Forutsetningen for at politiet skal kunne sikre besparelser for samfunnets samlet sett, er at Regjeringen som del av sitt strategiarbeid både styrker påtalemyndigheten kraftig slik at saker kan bli prioritert og få en raskere avklaring. Og ikke minst at det nå egne påtalebudsjettet ikke på kreative vis salderes bort i strid med Stortingets forutsetninger.

Regjeringen viser i sin likestillingspolitiske redegjørelse til utvalg som skal utrede problemstillinger knyttet til forebygging og straffeforfølgning av voldtekt. Vi må vite mer om årsakene til voldtekt og hvorfor det er så få som anmelder. Utvalget skal også utrede hvordan personer utsatt for overgrep blir ivaretatt, både i hjelpeapparatet og gjennom en eventuell straffesak. Juristforbundet oppfordrer Regjeringen til å avvise forslaget i i NOU 2020:5 (Retthjelpsutvalget) om å fjerne rett til gratis advokathjelp før anmeldelse. Utvalgets begrunnelse for dette forslaget har en begrunnelse som mangler forankring i virkeligheten:

(...) Det finnes flere andre tilbud som skal gi bistand til overgreps- og voldsofre, blant annet krisesentre, overgrepsmottak og politiets støttesenter for kriminalitetsutsatte. Utvalget anbefaler at disse tilbudene videreutvikles for å gi fornærmede i alvorlige straffesaker helhetlig bistand og støtte, i stedet for at retten til rettshjelp i disse sakene videreføres."

Ordningen med rett til konsultasjon med advokat kan ikke erstattes av andre støtteordninger, da juridisk kompetanse er nødvendig for å gi fullgod rådgivning i forkant av en anmeldelse. Spørsmål om gangen i en straffesak, og straffeprosessuelle problemstillinger må besvares. Bistandsadvokaten vil i sin rolle faktisk kunne bidra til **avlastning** av politi og påtalemyndighet. Forslaget vil særlig ramme de mest sårbare kvinnene og mennene, og vil etter vår oppfatning være et stort tilbakeskritt i arbeidet med å styrke denne gruppens rettsstilling.

Diskriminering og rettshjelp

I den likestillingspolitiske redegjørelsen påpeker Regjeringen helt korrekt at det i dag ikke gis fri rettshjelp i diskrimineringssaker. Nemndas praksis med hensyn til realitetsbehandling av saker, skal også gjennomgås. Juristforbundet viser til at Rettshjelpsutvalget ikke foreslår å prioritere denne type saker. Det begrunnes primært med at saker om diskriminering vanligvis dekkes av Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda. Utvalget foreslår imidlertid at en kan få rettshjelp i likestillings- og diskrimineringssaker etter *skjønn*. Det foreslås også at uttalelser og avgjørelser fra nemnder, ombud og interesseorganisasjoner skal tillegges vekt ved vurderingen av om støtte til rettshjelp skal innvilges etter skjønnsbestemmelsen. Utvalgets behandling av diskrimineringsfeltet er imidlertid knapp og overordnet, uten vurdering av ulike former for diskriminering.

Per dags dato er ingen saker tatt videre for de ordinære domstolene etter at diskrimineringsnemnda har fattet avgjørelse i enkeltsaker. I saker hvor klager har vunnet frem i nemnda og motpartene har bragt saken inn for domstolen kan det fremstå som urimelig at klager på grunn av økonomi er avskåret for å ivareta sine rettigheter også for en domstol. Forslaget om at interesseorganisasjoner for utsatte grupper kan komme med anbefalinger om innvilgelse av støtte i saker som har «*prinsipiell interesse*» for de gruppene de representerer har blitt problematisert da det er uklart hvilken vekt disse uttalelsene skal gis. Juristforbundet forutsetter at Regjeringen i sitt arbeid med strategien problematiserer dette og utvider adgangen til å få fri rettshjelp i saker om diskriminering

Helseutfordringer og likestilling

Juristforbundet viser til at blant annet JURK har tatt opp tendens til hvordan kvinner som lever med «*kvinnesykdommer*» kommer dårligere ut i møte med trygdesystemet typisk ved endometriose og fibromyalgi. Det er tydelig i vår saksbehandling at kvinners helse ikke blir tilstrekkelig hensyntatt i forvaltningen. Vi erfarer at manglende forskning og kunnskap om sykdommer som særlig rammer kvinner får store konsekvenser for hvilke trygdeytelser kvinner får innvilget av Nav. Manglende kunnskap om kvinners helse hos Nav ikke fått hjelp til å innhente riktig dokumentasjon eller fått opplysninger om hvilke behandlinger eller arbeidsrettede tiltak som er nødvendige for å avhjelpe deres sykdom. Det må utredes hvorvidt Nav har nok kunnskap om kvinnesykdommer, både på utrednings- og behandlingsstadiet. Dette får store økonomiske konsekvenser for mange enkeltkvinner, og påvirker deres livskvalitet og mulighet for livsutfoldelse. NAV som fagdirektorat må sikres tilstrekkelig kunnskap om kvinnesykdommer slik at gir korrekt veiledning til de som søker det, og treffer riktige vedtak om ytelser. Dette krever også bedre samhandling mellom helsetjenestene og Nav. Juristforbundet oppfatter det som viktig at kjønnsperspektivet inkorporeres i forskrifter og rundskriv, samt interne instruksjoner hos NAV. Oppfølgingen av kvinnehelseutvalget bør ha et klart blikk for sammenhengen mellom kvinners helse og deres rettigheter. Og det handler om behovet for styrket juridisk kompetanse i NAV og andre deler av hjelpeapparatet.

Juristforbundet avventer konklusjonene fra det nedsatte mannsutvalget, men påpeker allerede nå at Regjeringens likestillingsstrategi bør problematisere også menns helsemessige utfordringer. Statistikken fra Folkehelseinstituttet viser at 3 av 4 som tar livet sitt er menn. Dobbel så mange menn er ufrivillige barnløse. Levealdersforskjellen mellom menn med høy og lav inntekt er betydelig større enn hva gjennomsnittet viser. Og forskjellen er også langt større for menn i topp og bunn, enn mellom kvinner. Sammen med utfordringene som er påpekt i NOU 2019: 3 Nye sjanser – bedre læring — Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp er dette forhold som må finne sine tiltak og naturlige del av en strategi for likestilling for alle.

Avslutningsvis:

Mellom 2000 til 2016 var det et krav at likestillingskonsekvenser skulle vurderes. Etter 2016 ble dette endret til at utredninger skulle vurdere om nye lover og forskrifter reiste «prinsipielle spørsmål», da for eksempel likestilling. Det innebar mindre fokus på likestilling. Juristforbundet mener at virkningen av lover for de ulike kjønnene bør inn i utredningsinstruksen.

Dette innspillet er utarbeidet av presidentskapet i Juristforbundet i samråd med kvinneutvalget i Juristforbundet.

Sverre Bromander

President

André Oktay Dahl

Politisk seniorrådgiver